

KULTŪRAS MANTOJUMS UN ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶI:

KULTŪRAS MANTOJUMA UN
ATTĪSTĪBAS POLITIKAS
VADLĪNIJAS

KOPSAVILKUMS

ICOMOS
international council on monuments and sites

Kopsavilkums

Starptautiskajā pieminekļu un vēsturisku vietu padomē (ICOMOS) mēs ticam, ka kultūras mantojums – dabas un kultūras, materiālais un nemateriālais – ir ļoti būtisks faktors, lai sasniegtu Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ilgtspējīgas attīstības mērķos (IAM), tomēr vēl nepieciešams nopietns darbs, lai parādītu šo sasaisti.

Lai veicinātu kultūras mantojuma iekļaušanos kopējos attīstības mērķos, ICOMOS IAM darba grupa sadarbībā ar plašāku ICOMOS biedru līdzdalību ir sagatavojusi šīs Politikas vadlīnijas nolūkā parādīt daudzos veidus kā kultūras mantojums var sniegt ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā. Sniedzot šādas vadlīnijas ICOMOS biedriem, kultūras mantojuma profesionāļiem un starp citām iesaistītajām pusēm arī attīstības plānotājiem, šī dokumenta mērķis ir demonstrēt kultūras mantojuma nozīmīgo lomu un potenciālu ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

Dokumentu veido 17 politikas nodaļas. Katra nodaļa attiecas uz atsevišķu IAM (Ilgtspējīgas attīstības mērķi) un iekļauj: pamata faktorus, piemēram, draudus un iespējas; politikas ziņojumu par kultūras mantojuma ieguldījumu IAM; kā arī piemērus, kas ilustrē praktisko stratēģiju ieviešanu un dažādu IAM mijiedarbību. Daži IAM var šķist vairāk attiecināmi uz kultūras mantojumu, tomēr dokumentā izmantota pieeja, ka visi mērķi tiek aplūkoti līdzvērtīgi, jo kultūras mantojums var sniegt ieguldījumu vairāk veidos, nekā varētu šķist.

Politikas vadlīniju dokumentā atspoguļojas ICOMOS IAM darba grupas un zinātnisko komiteju ieguldījums gan nacionālā, gan starptautiskā mērogā, kā arī doktrinālie teksti, kas ietekmējuši kultūras mantojuma saglabāšanas literatūru pasaulē. Būtiski, ka šajā darbā ir pārstāvēti eksperti no visiem pieciem pasaules reģioniem un visām jomām.

Politikas ziņojuma, kas ietverts šajā dokumentā, pamatā ir t.s. “5 P”¹ princips, atbilstoši Dienaskārtībai 2030 (Cilvēki, planēta, pārticība, miers un sadarbība), kā arī IAM savstarpējā mijiedarbība. **Apvienojoties zem galvenās politikas direktīvas “izmantot kultūras mantojuma potenciālu, lai veicinātu IAM sasniegšanu”, tiek aicināts aktivizēt:**

- Zināšanu un resursu nodošanu caur kultūras mantojumu, lai sasniegtu **cilvēku labklājību** (IAM 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11);
- “Kultūra - daba” pieeja un ainavā balstīti risinājumi, lai sasniegtu **planētas labklājību** (IAM 6, 7, 11, 13, 14, 15);
- Kultūras mantojuma radītie resursi nolūkā sasniegt kopienas **pārticību** (IAM 5, 8, 9, 11, 12, 14);
- Kultūras mantojuma vienojošais aspekts sociālajai kohēzijai un dialogam, lai panāktu **mieru** sabiedrībā (IAM 10, 11, 16) un
- Kultūras mantojums kā līdzeklis un tā saikne ar visiem cilvēku dzīves aspektiem, lai veidotu **sadarbību** (IAM 11, 17).

Politikas vadlīniju dokumenta nobeigumā ir secinājumi turpmākajai rīcībai. Tie ietver nepieciešamību turpināt attīstīt dokumentu un izstrādāt stratēģiju tā ieviešanai. Šāda pieeja saskan ar IAM Darba grupas stratēģiju “rīcības desmitgadei”, kuras laikā paredzēta ICOMOS komiteju iesaiste IAM lokalizācijā, veidojot stratēģiskas sadarbības popularizējot piemēripētes, kā arī veicinot attīstības rādītāju izpēti.

---

¹ Tulkotāja piezīme “5 P” principa nosaukums veidojies no pieciem tā komponentiem, kas angļiski visi sākas ar burtu p (People, Planet, Prosperity, Peace and Partnerships), ko šajā publikācijā tulkojam kā cilvēki, planēta, pārticība, miers un sadarbība.

Priekšvārds

Mēs visi izjūtam īpašu pieķeršanos kādai vietai, lietai, atmiņai vai tradīcijai. Tas ir tikai dabiski novērtēt noteiktus fenomenus un vēlēties tās saglabāt sev un tiem, kas nāks pēc mums. Kultūras mantojuma saglabāšanu veido plaša spektra darbības: ne tikai saglabāšana un vērtību tālāknodošana, bet arī to potenciāla izmantošana un vairošana, lai sasniegtu kopējo mērķi – saglabāt dzīvību uz Zemes.

2015. gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Dienaskārtībā 2030 un tās septiņpadsmit ilgtspējīgas attīstības mērķos (IAM) pirmo reizi atzina kultūras un kultūras mantojuma lomu ilgtspējīgas attīstības sasniegšanā. Kultūras mantojums vistiešāk iekļauts 11. mērķī par ilgtspējīgām pilsētām un kopienām, 11.4 apakšmērķī aizsargāt pasaules kultūras un dabas mantojumu un netieši arī citos mērķos, piemēram IAM 4 par izglītību, IAM 8 par nodarbinātību un ekonomisko izaugsmi un IAM 12 par patēriņu un ražošanu.

Vadošā pasaules organizācija, kas apvieno kultūras mantojuma profesionāļus Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu padome (ICOMOS), pēdējās dekādes laikā ir pievērsusies ilgtspējīgas attīstības jautājumiem. IAM darba grupa tika izveidota 2015.gadā nolūkā koordinēt ICOMOS viedokli par Dienaskārtību 2030, izstrādājot stratēģijas, kā iekļaut kultūras mantojumu IAM un lokalizēt ilgtspējīgu pieeju kultūras mantojuma saglabāšanas praksē. Darba grupas vairāk kā 120 dalībnieku īsteno virkni aktivitātes, tajā skaitā piedalās ANO Augsta līmeņa politikas forumā un veidosadarbību ar galvenajām ANO struktūrām un citām organizācijām, kā arī ar zinātniskiem pasākumiem un publiskām platformām veicina sabiedrības izpratni.

ICOMOS dalībniekiem bija nozīmīga loma nodrošinot, lai kultūras mantojums tiktu iekļauts Dienaskārtības 2030 gala dokumentā līdz ar 11.4. mērķi, kas ir jauns atskaites punkts ietverot kultūru globālās politikas kontekstā. Un tomēr gan ekspertiem, gan praktiķiem kļūst arvien skaidrāks, ka kultūrai plašākā izpratnē un tieši kultūras mantojumam ir daudz lielāka loma IAM, aptverot visas dzīves jomas.

IAM darba grupa ir sagatavojusi šīs politikas vadlīnijas, lai ilustrētu daudzskaitlīgos veidus, kā kultūras mantojums var iekļauties IAM un nodrošinātu norādījumus gan ICOMOS biedriem, gan kultūras mantojuma profesionāļiem un attīstības virzītājiem, kā šī mijiedarbība var tikt izmantota, lai sasniegtu ilgtspējīgu attīstību. Ārkārtas stāvoklis, ko radīja COVID-19 pandēmija 2019.gada nogalē ir bijis pārbaudījums mūsu globālajai noturībai un tikai pastiprinājis jau esošos izaicinājumus un nevienlīdzību. Tas ir arī negatīvi ietekmējis kultūras mantojuma jomu. Pēc-pandēmijas atlabšanas ir arī iespēja ieviest izmaiņas, pievēršoties kultūras mantojuma praksei kā “atjaunot labāk” (build back better) un nodrošināt noturīgu un ilgtspējīgu nākotni. Šī situācija rada IAM un kultūras mantojuma ieguldījumu to sasniegšanai vēl aktuālākus un piemērotākus nekā jebkad iepriekš.

ICOMOS biedri un mantojuma profesionāļi var palīdzēt sabiedrības mācīties no pagātnes un izmantot šīs zināšanas šodien, lai nodrošinātu noturīgu un ilgtspējīgu nākotni. Ne mazāk nozīmīgi, ilgtspējīgas attīstības veicināšanā iesaistītie var ņemt vērā kultūras mantojuma sniegtās iespējas, lai darbotos efektīvāk, iekļaujošāk un paliekošāk. “Kultūras mantojums un ilgtspējīgas attīstības mērķi: politikas vadlīnijas kultūras mantojuma un attīstības politikas vadlīnijas” būs atbalsts abos augstākminētajos procesos, kā daļa no ilglaicīgās kultūras mantojuma, kuru augstu vērtējam, saglabāšanas, tādējādi sasniedzot IAM.

Peters Filipss (Peter Philips)
ICOMOS IAM darba grupas vadītājs

Ievads

Kultūras mantojums ir kas vairāk kā tikai pieminekļi. Mantojums – kultūras un dabas, materiālais un nemateriālais – ir uz attīstību vērsts resurss, kas nodrošina identitāti, atmiņu, vietas izjūtu un kuram ir būtiska nozīme ilgtspējīgas attīstības sasniegšanā. Tas nodrošina sociālo vienotību, veicina socio-ekonomisko reģenerāciju un nabadzības mazināšanu, stiprina sociālo labklājību, uzlabo reģionu radošo potenciālu un sniedz ilgtermiņa ieguldījumu tūrisma attīstībā. Mums ir jāuzņemas šis izaicinājums saglabāt trauslo, neatjaunojamo resursu šodienas un nākotnes paaudzēm.²

Dienaskārtība 2030 Ilgtspējīgai attīstībai, ko pieņēma ANO 2015. gadā, ir darbības plāns “Cilvēkiem”, “Planētai” un “Pārtīcībai”, stiprinot vispārējo “Mieru” caur visu valstu “Sadarbību” (t.s. “5 P”). Balstīts uz galvenajiem cilvēktiesību principiem, šis holistiskais plāns apvieno visas globālās aktualitātes.³ Tās uzskaita 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM), aicinot pasauli veikt drosmīgus un uz pārveidojumiem vērstus soļus nekavējoties, lai dziedētu un saglabātu mūsu planētu šajos izaicinošajos klimata pārmaiņu apstākļos, bioloģiskās daudzveidības zuduma, sociālekonomiskās nevienlīdzības un veselības krīzes laikā.

Tomēr Dienaskārtība 2030 kultūra attīstības procesos pārstāvēta tikai nelielā mērā. Kamēr mērķis 11.4. nosaka “saglabāt pasaules kultūras un dabas mantojumu” zem 11. virsraksta Ilgtspējīgas pilsētas un kopienas⁴, kā arī ir dažas citas tiešas un netiešas atsauces uz kultūru un kultūras mantojumu⁵ visa dokumentā (skat. Tekstu “Atsauces uz kultūru un mantojumu Dienaskārtībā 2030” 8 lpp.), Dienaskārtība 2030 pilnībā neatzīst kultūras mantojuma nozīmi kā būtisku dzinējspēku ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.

Mēs ICOMOS uzskatām, ka kultūras mantojumam⁶ ir noteicošā loma, lai strādātu ar IAM, taču tas prasa lielu darbu, lai izprastu izaicinājumus un izceltu kultūras mantojuma saikni ar katru mērķi. Politikas vadlīniju dokuments ir pirmais solis, lai mazinātu šo plaisu. Tas izgaismo veidu, kā kultūras mantojums var sniegt pozitīvu ieguldījumu un tiek attiecināts uz visiem kultūras mantojuma un attīstības jomā iesaistītajiem, lai uzlabotu politikas attīstību un praksi. Šis dokuments arī izceļ izaicinājumus, kur kultūras mantojuma prakse var būt pretrunā ilgtspējīgas attīstības mērķiem, apzinoties, ka padziļināta izpēte un diskusijas ir nepieciešamas IAM darba grupas ietvaros.

---

² Kā minēts Parīzes Deklarācijā par kultūras mantojumu kā attīstības dzinējspēku (ICOMOS, 2011a)

³ Piemēram, Parīzes vienošanās par ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām; Jaunā pilsētprogramma; SENDAI ietvara katastrofu riska mazināšanai; Adisabebas rīcības programma un Adisabebas Rīcības programmā par finansējumu attīstībai.

⁴ Cieši saistīts ar IAM 11.4 ir Jaunā pilsētprogramma, kas pieņemta ANO ledzīvotāju apmetņu programmā Habitat III samītā 2016. gadā, nosakot, kā būtu ilgtspējīgi jāīsteno pilsētplānošana, pilsētu attīstība un pārvaldība un ietver vairākas atsauces uz kultūras mantojumu.

⁵ ICOMOS ir sekots kultūras, kurā kultūras mantojums ir nozīmīgs elements, un dabas mantojuma jomu attīstībai, ņemot vērā kultūras un dabas savstarpējo saikni. Kultūras mantojums apvieno kultūras un mantojuma jomas.

⁶ Tā kā ICOMOS misija un kompetences joma ir kultūras mantojums, šis Politikas vadlīniju dokuments koncentrējas uz kultūras mantojuma kultūras aspektiem. Un tomēr apzināti tika pieņemts lēmums izmantot tikai jēdzienu “mantojums”, lai norādītu uz konkrēto jomu, uzsverot, ka kultūras un dabas mantojums jāaplūko saīti, balstoties uz vēsturiski izveidojušos saikni. Turpmākie šī politikas vadlīniju dokumenta papildinājumi var attīstīt tālāk kultūras-dabas savstarpējo saikni un mijiedarbību, kā arī viecināt dabas konservācijas perspektīvas devumu.

“Kultūras un dabas mantojuma vietas tiek pastāvīgi ietekmētas no urbanizācijas, klimata pārmaiņām un degradācijas dēļ dabas un cilvēku radītiem apstākļiem, tomēr tām ir būtiska nozīme vietējās ekonomikas, iztikas līdzekļu un dzīves kvalitātes nodrošināšanā.”

“Kultūras mantojums ilgtspējai”, ANO Augsta līmeņa politikas foruma izdevums, ICOMOS&IUCN, 2018

Kultūras un kultūras mantojuma nepietiekamā klātbūtnē ilgtspējīgas attīstības diskusijā ir labi atspoguļota kampaņā “Mēs vēlamies nākotni piepildītu ar kultūru” (vēlāk “Kultūra 2030 mērķis”), kurā ICOMOS ir viens no dalībniekiem.⁷ Analizējot IAM ziņojumus, īpaši 11. IAM noslēguma deklarācijās un valdības ziņojumos ANO Augsta līmeņa politikajā forumā, atkārtoti uzsvērts, ka kultūrai ir tikpat būtiska nozīme cik ekonomiskajai, sociālajai un vides dimensijai ilgtspējīgā attīstībā.

HERITAGE: DRIVER & ENABLER OF SUSTAINABILITY

Attēlā: Viens no promocijas grafikiem, ko izmanto ICOMOS ar saukli “kultūras mantojums: ilgtspējas dzinējspēks un veicinātājs” un īpašā ikona kultūras mantojumam, kas atspoguļo kultūras, dabas un cilvēku elementus.

Kultūras mantojuma profesionāļiem strādājot pie 11. IAM (mērķis 11.4), izkristalizējas nepieciešamība lēmuma pieņemējiem attīstības jautājumos atzīt, ka kultūras mantojums var sniegt visaptverošu devumu IAM. Vienlaikus tieša kultūras mantojuma profesionāļu iesaiste IAM īstenošanā joprojām ir daļēja un nevienlīdzīga. Šīs saiknes neesamība rada sinerģijas un pamatnostādņu trūkumu, kas balstītas zinātniskos pierādījumos, dialogā un robustos argumentos par izmaiņām politiskā un praktiskā līmenī.

Šī jautājuma aktualizēšana ir kopīga atbildība, ne tikai starptautisko organizāciju kompetence, kā piemēram, Apvienoto nāciju izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas (UNESCO) un Apvienoto nāciju programma ledzīvotāju apmetnēm (UN-Habitat), bet arī nacionālo un vietējo pašvaldību, uzņēmēju, pilsoniskās sabiedrības un ekspertu organizāciju kompetence, tajā skaitā ārpus kultūras mantojuma jomas, kā arī iesaistīto individuālu atbildība. Kamēr UNESCO, kā ANO pilnvarotā institūcija ir pārvaldījusi plaša

⁷ Vairāk informācijas: www.culture2030goal.net

spektra ilgtermiņa kultūras programmas⁸, ICOMOS ekspertu tīkls ar savu daudzpusīgo pieeju kultūras mantojumam var iesaistīt sabiedrību dažādos līmeņos un veicināt IAM ieviešanu izmantojot kultūras mantojumu (skat. tekstu nr. 2 : ICOMOS un ilgtspējīga attīstība 9. lpp).

Šī politikas vadlīniju dokumenta mērķis ir divējāds: no vienas puses tie ir centieni uzrunāt attīstības procesos iesaistītos un veicināt izpratni par kultūras mantojuma devumu ilgtspējīgas attīstības procesos; no otras puses tas sniedz vadlīnijas ICOMOS dalībvalstīm un kultūras mantojuma profesionāļiem kopumā ņemt vērā ilgtspējīgas attīstības perspektīvu savā darbībā un saskaņot tās ar IAM. Līdz ar to šis dokuments ir pirmais mēģinājums radīt politikas ietvaru visiem iesaistītajiem, tajā skaitā starptautiskajām organizācijām, nacionāla un vietēja līmeņa valdībām, uzņēmējiem, pilsoniskajai sabiedrībai un ekspertu organizācijām, kuras ir potenciāli vispiemērotākās gan augstākā līmeņa politikas īstenošanā, gan pamata prakses ieviešanā. Tās tiecas veidot sinerģiju un sniegt atbalstu. Ar savām pastāvīgā attīstībā esošām doktrīnām un metodēm, ICOMOS ir nemitīgā izaugsmē esoša organizācija, kura cenšas mobilizēt tās kapacitāti IAM, lai reaģētu uz aktuālajām vajadzībām gan profesionāļu sabiedrībai, gan plašākai publikai.

Pasaules mantojums ir ļoti būtisks jautājums šajā kontekstā, jo UNESCO 1972. gada *Konvencija par Pasaules kultūras un dabas mantojumu* ir noteikusi standartus kultūras mantojumam visā pasaulē. Pirmais un vienīgais ANO instruments, kas aplūko kultūru un kultūras mantojumu vienkopus un viena no visplašāk ratificētajām ANO konvencijām (194 valstis), tā aptver galvenos jautājumus, kas saistīti ar kultūras mantojuma praktiskajiem aspektiem un ilgtspējības mērķiem, piemēram, starppaaudžu vērtību nodošana caur kultūras mantojumu, kā tas minēts 5.pantā.⁹ UNESCO ir vairākkārt centusies paplašināt kultūras mantojuma aizsardzības izpratni caur ilgtspējīgas attīstības paradigmu, kas visspilgtāk atspoguļojas 2011.gada Rekomendācijā par vēsturiskajām pilsētībuvniecības ainavām un 2015. gada *Politikas dokumentā par ilgtspējīgas attīstības perspektīvu integrāciju ar Pasaules mantojuma konvencijas procedūrām*.

Šo pārmaiņu ieviešana Pasaules kultūras mantojuma procesos joprojām ir fragmentāra. ICOMOS kā padomdevēja institūcijai UNESCO Pasaules kultūras mantojuma konvencijas ieviešanā, ir galvenā loma, lai nodrošinātu, ka vēsturisku vietu pārvaldītāji aizsargā to ģipšo universālo vērtību (IUV), vienlaikus sniedzot ieguldījumu arī ilgtspējīgā attīstībā. Ilgtspējīgas attīstības dimensiju stiprināšana ir būtiska Pasaules kultūras mantojuma cikla daļa. Tam jāvirzās roku rokā ar IUV noteikšanu, sākot no nominācijas sagatavošanas procesa, kur lielāko daļu resursu izmanto tieši dalībvalstis – līdz pat konservācijai, pārvaldībai un uzraudzībai. Mēs ceram, ka šīs politikas vadlīnijas veicinās arī kultūras mantojuma un ilgtspējas attiecības Pasaules kultūras mantojuma procesos. Un tomēr būtiski uzsvērt, ka Pasaules kultūras mantojums ir tikai neliela daļa no visa kultūras mantojuma, kurš tiek uzskatīts par vērtību atsevišķās kopienās visā pasaulē. ICOMOS, pateicoties savam globālajam sadarbības tīklam, ko veido vietējās komitejas un atsevišķie dalībnieki, strādā ar kultūras mantojuma jautājumiem lokāli.

⁸Tās nesen papildinātas ar jaunajiem Kultūra 2030 rādītājiem (UNESCO 2019d), skat. whc.unesco.org/en/culture2030indicators.

⁹ 5.pants nosaka, ka "katra dalībvalsts (...) īsteno politiku (...), kas vērsta uz to, lai piešķirtu kultūras un dabas mantojumam (kas atrodas attiecīgajā teritorijā) noteiktu lomu kopienas dzīvē un integrēt kultūras mantojuma saglabāšanu plānošanas programmās".

Politikas vadlīniju dokuments balstīts uz plaša spektra informācijas no ICOMOS IAM darba grupu, kā arī ICOMOS nacionālajām un starptautiskajām zinātniskajām komitejām, kuras sniegušas savu devumu gan ekspertu tikšanās laikā, tiešsaistes pētījumā, tiešsaistes darba grupas sanāksmēs, kā arī divās konsultācijās par dokumenta projektu. Izmantota arī virkne ICOMOS doktrinālo tekstu, kas ir veidojuši kultūras mantojuma aizsardzības literatūru pasaulē. Būtisks princips ir nodrošināt sabalansētu ekspertu pārstāvniecību no visiem pieciem pasaules reģioniem un visiem kultūras mantojuma saglabāšanas prakses līmeņiem. Lai gan dokuments ir ICOMOS publikācija, tas ir saskaņā ar UNESCO un tās citu padomdevēju institūciju¹⁰, kā arī citu nozīmīgām partnerinstitūciju norādījumiem.¹¹

Dokumentu veido 17 nodaļas. Katra nodaļa aplūko konkrētu mērķi un ietver pamatinformāciju par aktuālo kontekstu (piemēram, draudi un iespējas), kā arī "Politikas ziņojumu", kas pamato kultūras mantojuma lomu ilgtspējīgā attīstībā. Tālāk seko rekomendācijas kultūras mantojuma iekļaušanai kā pozitīvam faktoram attīstībā, kultūras mantojuma aizsardzība no draudiem, ko var radīt attīstības procesi, kā arī uzlabojumi kultūras mantojuma praksē, lai labāk iekļautos ilgtspējīgas attīstības mērķos. Nodaļu noslēgumā iekļauts piemērs, kas ilustrē saspēli starp kultūras mantojuma praksi un konkrēto mērķi, kā arī citiem atbalsta mērķiem. Kamēr daži IAM var šķist vairāk attiecināmi uz kultūras mantojumu, nekā citi, izmantota vienāda pieeja, ņemot vērā, ka kultūras mantojuma prakse var sniegt pienesumu ilgtermiņa attīstībā vairākos veidos, nekā tradicionāli pieņemts uzskatīt. Dokumenta noslēgumā iekļautas rekomendācijas turpmākajai darbībai, vārdnīca, kā arī atsauces uz ICOMOS un citiem avotiem.

Politikas ziņojuma, kas ietverts šajā dokumentā, pamatā ir t.s. "5 P" princips, atbilstoši Dienaskārtībai 2030, kā arī IAM savstarpējā mijiedarbība. Apvienojoties zem galvenās politikas direktīvas "izmantot kultūras mantojuma potenciālu, lai veicinātu IAM panākumus", jāaktivizē:

- Zināšanu un resursu nodošana caur kultūras mantojumu, lai sasniegtu Cilvēku labklājību (IAM 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11);
- "Kultūra - daba" pieeja un ainavā balstīti risinājumi, lai sasniegtu planētas labklājību (IAM 6, 7, 11, 13, 14, 15);
- Kultūras mantojuma radītie resursi nolūkā sasniegt kopienu pārticību (IAM 5, 8, 9, 11, 12, 14);
- Kultūras mantojuma vienojošais aspekts sociālajai kohēzijai un dialogam, lai panāktu mieru sabiedrībā (IAM 10, 11, 16) un
- Kultūras mantojums kā līdzeklis un saikne ar visiem cilvēku dzīves aspektiem, lai radītu sadarbību (IAM 11, 17).

---

¹⁰ Starptautiskās dabas un dabas bagātību aizsardzības savienība (IUCN) un Starptautiskā kultūras vērtību saglabāšanas un restuārijas izpētes pētniecības centrs (ICCROM)

Teksts nr. 1 : Atsauces uz kultūru un mantojumu Dienaskārtībā 2030

Tiešas atsauces, izmantojot vārdus “kultūra/kultūras”:

- **Kultūras daudzveidība un stapkultūru sapratne:** Ievada daļā iekļauta atsauce uz nepieciešamību respektēt kultūras daudzveidību (8. paragrāfs) un ietver dalībvalstu apņemšanos veicināt starpkultūru sapratni, iecietību un savstarpēju cieņu, vienlaikus atzīstot dabas un kultūru daudzveidību pasaulē, atzīmējot, ka visas kultūras un civilizācijas var sniegt savu ieguldījumu un ir vienlīdz nozīmīgas, lai īstenotu ilgtspējīgu attīstību (36. paragrāfs).
- **Izglītība:** 4. mērķa “nodrošināt iekļaujošu un vienlīdzīgu izglītības kvalitāti un veicināt mūžizglītības iespējas visiem”, apakšmērķis 4.7. uzsver nepieciešamību izglītības procesā izcelt “miera kultūru un nevardarbību, globālo pilsonību un kultūras daudzveidības novērtēšanu un kultūras ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā”.
- **Radošā ekonomika un tūrisms:** Gan 8.mērķis “veicināt stabilu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi, piepildītu un produktīvu nodarbinātību un pienācīgu darbu visiem”, gan 12.mērķis “nodrošināt ilgtspējīgu patēriņa un ražošanas modeli”, apakšmērķi 8.9 un 12.b attiecas uz nepieciešamību izveidot un ieviest “politiku, kas veicina ilgtspējīgu tūrisma, iekļaujot vietējās kultūras un produktus”, kā arī nepieciešamību attīstīt uzraudzības instrumentus šajā jomā.
- **Urbānisms:** 11. mērķa “viedot pilsētas un cilvēku apmetnes iekļaujošas, drošas, stabilas un ilgtspējīgas”, apakšmērķis 11.4. uzsver nepieciešamību “stiprināt centienus aizsargāt pasaules kultūras un dabas mantojumu”. Apakšmērķis 11.4. ir vienīgais, kurā ietverta kultūras tēma, tādējādi tas kalpo kā pieturas punkts plašākam kultūras mantojuma tvērumam dokumentā, lai gan tas neizslēdz iekļaušanos citu mērķu izklāstā.

Netieša atsauce, izmantojot konceptu, kas saistīts ar kultūru un/vai kultūras mantojumu:

- Zināšanas: Ievadā ir atsauce uz vīziju par vispārējo zināšanu līmeni (7. paragrāfs), kas ir cieši saistīts ar kultūras izpratnes veicināšanu.
- Radošums: 8.3 mērķis rosina, ka radošums un inovācijas jāveicina ar uz attīstību orientētu politiku kopā ar ražošanu, pienācīgu nodarbinātību un uzņēmējdarbību.
- Pārtikas pieejamība: 2. mērķa: “izbeigt badu, panākt pārtikas pieejamību un uzlabotu uzturu, kā arī veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecību”, apakšmērķī 2.5 iekļauta nepieciešamība nodrošināt “pieeju un godīgu un vienlīdzīgu ieguvumu no ģenētisko resursu utilizācijas, kā arī tradicionālo zināšanu izmantošanas”.
- Dabas mantojums un kultūrainavas: 6. mērķī “nodrošināt ūdens pieejamību un sanitāro prasību ievērošanu, kā arī ilgtspējīgu šo resursu pārvaldību”, 14. mērķis “saglabāt un ilgtspējīgi izmantot okeānus, jūras un ūdens resursus”, kā arī 15. mērķis “ilgtspējīgi pārvaldīt mežus, ierobežot pārtuksnešanos, apturēt un novērst augsnes degradāciju, apturēt bioloģiskās daudzveidības zaudēšanu”, vairāki mērķi ir cieši saistīti ar dabas mantojuma un nemateriālā mantojuma aizsardzību, piemēram, nerūpnieciskā zveja. Šie jautājumi attiecas uz “ūdens ekosistēmām” (6.6.), “piekrastes un jūras teritorijām” (14.5.), “jūras resursiem, tajā skaitā (..) zvejniecību, akvakultūru un tūrisma” (14.7.), “saldūdens ekosistēmām” (15.1.), “kalnu ekosistēmām” (15.4.) un “ģenētiskiem resursiem” (15.6.).
- Miers un taisnīgums: 16. mērķa “veicināt miermīlīgu un iekļaujošu sabiedrību ilgstējīgai attīstībai, nodrošināt taisnīgu pieeju visiem un veidojot efektīvu, atbildīgu un iekļaujošu institucionālo darbību visos līmeņos”, apakšmērķī 16.4. veidota atsauce uz nepieciešamību “stiprināt atveseļošanās un atgriezt zudušās vērtības”; kā arī 16.10 apakšmērķis aicina nodrošināt “publisku pieejamību informācijai un aizsargāt pamatbrīvības”, kuras ietver nepieciešamību atzīt bibliotēku, arhīvu un citu kultūras iestāžu nozīmi.

Teksts nr. 2 : ICOMOS un ilgtspējīga attīstība

ICOMOS dibināta 1965.gadā kā pasaules mēroga ekspertu un praktiķu sadarbības tīkls, kas darbojas kultūras mantojuma konservācijas un aizsardzības jomā. Tā ir vienīgā šāda veida globālā nevalstiskā organizācija, kas nodarbojas ar teorijas jautājumiem, metodoloģiju un zinātnisku pieeju konservācijai, aizsardzībai, izmantošanai un materiālā un nemateriālā mantojuma veicināšanu. ICOMOS ir padomdevēja institūcija Pasaules mantojuma komitejai UNESCO Pasaules mantojuma konvencijas īstenošanā. ICOMOS izskata pasaules kultūras mantojuma nominācijas un apstiprina īpašumu konservācijas statusu. Ņemot vērā virkni izpēti, konferences un diskusijas, ko organizējušas gan nacionālās komitejas, gan starptautiskās zinātniskās komitejas, ICOMOS ir izveidojusi starptautiska mēroga filosofisko un doktrinālo ietvaru kultūras mantojuma jomā.

ICOMOS darbojas plaša spektra kultūras mantojuma jautājumos – 29 starptautiskas zinātniskās komitejas kas specializējas dažādos kultūras mantojuma aspektos, septiņas darba grupas un iniciatīvas, kas veicina mijiedarbību starp dažādām kultūras mantojuma kopienām, kā arī 107 nacionālās komitejas visos piecos pasaules reģionos.

ICOMOS darbība pašos pamatos ir balstīta principos, kas cieši saistīti ar ilgtspējību: vienota atbildība par kultūras mantojuma saglabāšanu nākamajām paaudzēm. Pedējā desmitgadē ICOMOS ir pastiprinājusi savu uzmanību kultūras mantojumam tieši kontekstā ar ilgtspējīgu attīstību, izstrādājot tādus dokumentus kā: Parīzes Deklarācija par kultūras mantojumu kā attīstības dzinējspēku (2011a); Konceptuālais ziņojums par kultūras mantojumu, ANO IAM un jauno pilsētvides darba kārtību (2016); ICOMOS darbības plāns par kultūras mantojumu un IAM lokalizāciju (2017a); kā arī ziņojums Mūsu pagātnes nākotne: kultūras mantojuma iesaiste klimata pārmaiņu aktivitātēs (2019a).

2017. gada darba plānā iekļautajā vīzijā, ICOMOS apņēmas izmantot savu ietekmi un zināšanas, lai atbalstītu kultūras mantojuma kā ilgtspējīgas attīstības dzinējspēka atzīšanu un izcelšanu ANO Dienaskārtībā 2030 un iekļaušanu IAM. Nesen ICOMOS atjaunoja savu Trīsgades Zinātnisko Plānu, lai paziņotu par klimata pārmaiņu aktivitātēm kā savu galveno prioritāti. Vēl vairāk, sadarbībā ar Starptautiskās dabas un dabas bagātību aizsardzības savienību (IUCN) un Starptautisko kultūras vērtību saglabāšanas un restuārijas pētniecības centru (ICCROM), ICOMOS ir izveidojis Dabas-Kultūras tematisko kopienas Panorama Platform, kura izceļ vietēji lokalizētus un cilvēku radītos piemērus, lai veicinātu izpratni un rīcībspēju saiknei starp dabas aizsardzību un kultūras mantojuma saglabāšanu.

ICOMOS, Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu padome, ir globāla, starp-valdību organizācija, kas saistīta ar UNESCO. Tās misija ir veicināt kultūras pieminekļu, ēku kompleksu un ievērojamu vietu konservāciju, aizsardzību, izmantošanu un attīstību. Organizācija piedalās doktrinālo dokumentu izstrādē, ideju ģenerēšanā un izplatīšanā, kā arī nodrošina atbalsta funkciju. ICOMOS ir padomdevēja institūcija Pasaules mantojuma komitejai UNESCO Pasaules mantojuma konvencijas īstenošanā. ICOMOS izskata pasaules kultūras mantojuma nominācijas un apstiprina šo īpašumu konservācijas statusu. Tā dibināšana 1965. gadā ir likumsakarīgs rezultāts arhitektu, vēsturnieku un starptautisko ekspertu diskusijai, kas aizsākās jau 20. gadsimta sākumā, pēc kuras 1964. gadā tika pieņemta Venēcijas harta. Ņemot vērā virkni izpēti, konferences, simpozijus un diskusijas, ko organizējušas gan nacionālās komitejas, gan starptautiskās zinātniskās komitejas, ICOMOS pakāpeniski ir izveidojusi starptautiska mēroga filosofisko un doktrinālo ietvaru kultūras mantojuma jomā.

Vairāk informācijas www.icomos.org

Vadlīnijas sagatavojusi ICOMOS Ilgtspējīgas attīstības darba grupas 1. prioritātes grupa: koordinatore Sofija Labadī (Sophia Labadi), Frančeska Džiliberto (Francesca Giliberto), Ilārija Roseti (Ilaria Rosetti), Linda Šetabi (Linda Shetabi), Ege Jildirima (Ege Yildirim)

Izdevējs: Starptautiskā ievērojamu vietu un pieminekļu padome (ICOMOS),

2021. gada marts

Uz vāka: Ageleh Jmeidi un Wajd Nawafleh, divas ASV Starptautiskās attīstības aģentūras projekta "Ilgtspējīgs kultūras mantojums, iesaistot vietējo sabiedrību" dalībnieces pie Spārnoto lauvu tempļa Petrā (Attēls: Amerikas pētniecības centrs (American Center of Research), fotogrāfs Saleem Fakhoury, 2018).

Tulkojums: ICOMOS Latvija ar Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu